
Előszó

Az érvénytelenség és hatálytalanság igazi „ezerarcú” jogintézmények. Nemcsak a különböző jogágakban, jogterületeken hordoznak egymástól eltérő jelentést: gyakran *egyazon jogterületen belül is*. Anyagi és eljárásjog, magánjog és közjog egyaránt dolgoznak e fogalmakkal, de külön magyarázatra nem is szorul – mást értenek alattuk. Ám a vizsgált jogintézmények az egyes elkülönült civilisztikai területeken is kaleidoszkóp-szerűen csillogó árnyalataitokat tárják elénk.

Az érvénytelenség és hatálytalanság jogintézményeinek nincs egységesen alkalmazott meghatározása, kizárólagosan helyesnek tekintendő még kevésbé. A fogalom magánjogi gyökerét leginkább a jogi hiányosság, fogyatékoság, jogi hatás vagy hatály nélküliség írhatja körül. Maga *Grosschmid* is így fogalmazott a telekkönyvi szolgáltatás kapcsán: „Érvénytelenség – mi az? Szemben azon külső látszattal, mintha itt jogilag *történt* volna valami, fennforgása annak, hogy nem történt semmi. Pontosabban szemben azzal, ami (tényleg) csakugyan *történt*, fennforgása annak, hogy nem úgy történt, hogy a történeteknek látszóhoz fűződni szokott jogkövetkeztetések beálltak volna. Az érvénytelenség ekként két valaminek az összetétele. Valaminek, ami fix, t. i. a jogi negatívumnak. És valaminek, ami fokozatokban elmosódó, t. i. az ellenkező látszatának.” Valóban: ha a kiindulópontként rögzített fogalmi bizonytalanság nem lenne elég, még számolni kell azzal is, hogy a jogi értelemben hiányos, hibádzó hatású jogügyletek nyomot hagynak a jogi környezetben, a jogászoknak pedig e további, „reflex-hatásokkal” is kezdeni kell valamit... Itt kezdődik a következő probléma – bár még az előzőt sem tisztáztuk igazán –, tudniillik, hogy mit tegyen, mit tehet a jogrend a hibás ügylet jogi hatásaival. E két valami – a jogi negatívum és a valóságban „lecsapódó látszat” – összetétele a mai napig erősen foglalkoztatja a jogászságot.

Nincsen egyetlen tudomány sem – írta egy helyen *Beck Salamon* –, mely a mindennapi, gyakorlati életre való jelentőség nélkül meg tudna élni. A polgári jog a mindennapi élet gyakorlati tudománya, melyet az elméletnek messzemenően támogatnia kell. Elmélet és gyakorlat: egyik sem lehet meg a másik nélkül. Minden bölcselkedésnek értéket és létjogosultságot azok a szálak adnak, melyek a gyakorlati étellel összekötik. Minden tudománynak Anteusa a gyakorlati élet.

Beck Salamonnak e megállapításai a konferencián elhangzott és a kötetben megjelenő tanulmányokra is igazak. A szerzők a polgári jogi tudomány és a gyakorlat képviselői – többen az elmélet és a praktikum egyaránt neves művelői – igazolták a felidézett gondolatok valóságtartalmát. S hogy a polgári jog nagyon is dinamikus jogterület, mely állandó fejlődésben van, bizonyítja a figyelemre méltó tanulmányok egész sora.

A jogi definícióról mondta Grosschmid, hogy amint megalkotódik, további jelentéstartalommal nyomban meg is toldódik. Tapasztaljuk mindannyian, hogy a kiválasztott témában felszínre hozott, kifejtett elemek csillogásához hozzátesz maga a kutatás is: a kutatómunka jó energiája. A kutatók – mint minden jogalkalmazó – jogot formáló erők is egyben. Sok esetben az adott jogintézményről kiderül, hogy nem az, aminek elsőre tűnik: több, kevesebb vagy más tartalommal bír. Megszokott – letisztázottnak vélt – jogi fogalmak a kutatás módszeres, néha intuitív folyamatában alkalmanként eddig ismeretlen arcukat fedik fel. Érdeemes a legkisebb porcikáig ismertnek gondolt jogintézményeket újra és újra mélyebb elemzésnek alávetni és nagyon is hasznos, ha figyelmünket a határterületekre is engedjük (mintegy „küikalandozni”). *Nizsalovszky Endre „Fogyatékos jogügyletek” című tanulmányában fogalmazott úgy, hogy „az új irányok képviselőiről közelebbi megfigyelés után legtöbbször kiderül, hogy nem annyira új fogalmakat látnak, mint a régi fogalmakat látják némileg másképp.”*

A konferencián részben e megállapítás fényében szándékosan nyitottunk teret klasszikus civilisztikai kutatások mellett rokon-, illetve határterületek előtt is. Hisszük, hogy minden előadás – úgy, mint minden könyv, melyet elolvassunk – hozzánk tesz valamit. Gondolatot ébreszt, magot ültet, ami idővel kihajt majd. Nem minden kötetbeli tanulmány találkozott a szerkesztők eredeti elképzelésével, de ez nem baj. A most még szokatlannak tűnő megállapításokról az is kiderülhet, hogy megállják a helyüket. Akárhogyan is: nem lehet minden leközölt vélemény mellé – Rejtő Jenő után szabadon – már most forgalom irányítót állítani.

A konferencia igazolta, hogy az érvénytelenség kérdéskörét illetően a kutatóközpont jól választott témát. A kötetben 21 tanulmány található, melyek valamennyien az érvénytelenség és hatálytalanság vezérfonalára lettek felfűzve: klasszikus és modern köntösben, anyagi jogi és eljárásjogi indíttatású egyaránt.

Külön öröm, hogy a konferencia az előadáson való felszólalás lehetősége mellett publikációs lehetőséget is teremtett a fiatal, tehetséges kollégák számára.

Leszkoven László
egyetemi docens